

Twee jaar geleden werd voor de Gouden Veer een kinderboekje genomineerd waarin de hoofdperson, het ondeugende aapje Johnny Joker, ijverig zijn tanden met chocoladepasta poetste. Het boekje was ingezonden door dr. W. Reiter, die zich bij de uitreiking van de Gouden Veer wegens vakantie door drie jeugdige collega's liet vertegenwoordigen. De jury was lovend over het boekje, al ging de Gouden Veer naar weer een ander, dikker en serieuzer boek over hoe volwassen mensen zich planmatig kunnen aanleren om zich verstandig te voeden.

FELIX VAN DE LAAR

is zelfstandig tekstschrijver – almerika, almerica! teksten en vertalingen – en ex-redacteur van *Tekstblad*.

Dr. W. Reiter (lees: *dr. writer*) is allesbehalve een seniore arts die nog eens een leuk initiatief heeft bedacht om zijn kleinkinderen op een speelse manier tot gezond gedrag aan te sporen. De Johnny Jokerboekjes komen uit de koker van Happy, een joint venture van Liza Leijenhorst, medisch journalist en tekstschrijver, Marnix Hoppener, arts/preventiespecialist, en Margot Visser, die zich op producten voor zeer jonge kinderen toelegt, zoals draagdoeken en stoeltjes. Leijenhorst en Hoppener werkten eerder samen in het NIPED, het Nederlands Instituut voor Preventie en Vroegtijdige Diagnose, waar traditiegetrouw alle energie, middelen en creativiteit worden ingezet om volwassen doelgroepen van slechte gewoonten af te helpen, zodat ze niet massaal al die bekende westerse aandoeningen krijgen waar we met z'n allen zo'n last van hebben. Met alle beperkingen van dien, want de geest wil wel maar het vlees is zwak; oudere mensen laten zich niet meer zo gemakkelijk sturen en ze volharden liever in hun riskante gedrag dan dat ze dat nog eens helemaal omgooien.

Harde schijf nog leeg

Maar hoe zit dat met kinderen? Hoe jonger ze zijn, hoe minder last zij van hun verleden en van ingesleten patronen kunnen hebben. Hoppener, voormalig directeur van het NIPED: "Bij oudere mensen is het bijna dweilen met de kraan open; we hebben programma's ontwikkeld voor gezond leven en bewegen waar inmiddels zo'n 50.000 mensen aan mee hebben gedaan,

Brutale aapjes geven het vieze voorbeeld

maar gedragsverandering is bij volwassenen nog niet zo eenvoudig. Bij jonge kinderen is de harde schijf nog leeg. Tot hun tiende jaar kun je het gedrag, de drijfveren, de waarden en overtuigingen bij kinderen nog heel goed beïnvloeden. Dus ik dacht: laten we ons maar toeleggen op de generatie die eraan komt. Als we het voor elkaar krijgen dat zij op jonge leeftijd voldoende verantwoordelijkheidsbesef ontwikkelen voor hun eigen gezondheid en geluk, heb je het grootste rendement van je inspanningen. Vergelijk onze aanpak met wat Jamie Oliver op Britse scholen doet. Die kinderen zeggen thuis: 'Mammie, ik wil wel eens wat anders dan fish and chips.' In feite is hij via de kinderen de ouders aan het opvoeden!"

Johnny Joker: een nieuwe manier om kinderen te helpen opgroeien

Hoppener, Leijenhorst en Visser zijn hun project gedegen, en dus langzaam, aan het ontwikkelen en in de markt aan het zetten. Voor de nominatie voor de Gouden Veer 2012 hadden ze een pdf van de drukproef ingezonden – op de eerste druk konden ze dus nog mooi de nominatie vermelden. De eerste twee Johnny Jokerboekjes testten ze uit onder 250 kinderen, en hun ouders, uit hun eigen families en vriendenkringen. De uitkomsten waren uitermate positief: de boekjes haalden 8.6 op de Net Promoter Score.

Herkenbare typetjes

Zowel de kinderen als de ouders bleken zich goed te herkennen in de verschillende typetjes die in de boekjes optreden. Dat

zijn er in totaal negen: Johnny Joker, de vrolijke, ondeugende aap; Tony Temperoni, zijn wat ruwe bazige vriendje, zijn ijdele en streberige vriendje Woody Wan, zijn keurig-nette zusje Patty Parfetti, de slimme introverte Rudy Radar, de dromerige Lizzy Love, de behulpzame en gezellige Harry Homey, Johnny's opa Wally Wizer die alles goed in de gaten houdt, en zijn lieve zorgzame moeder Mummy Mia. Leijenhorst: "Iedereen herkent die eigenschappen, bij zichzelf of juist bij anderen. De kinderen vinden hun schooljuffen allemaal Patty Parfetti's. Niemand is ook alleen maar dit of alleen maar dat." Hoppener: "Je kunt bij kinderen vrij ver gaan in het platslaan van allerlei nuances. In de traditionele gezondheidsvoorlichting willen dokters en apothekers altijd het liefst volledig zijn, liever te veel dan te weinig informatie – en dan hopelijk nog steeds toegankelijk geschreven. In de Johnny Jokerboekjes proberen we ingewikkelde onderwerpen juist zo eenvoudig mogelijk te maken, zodat ze maximaal bespreekbaar worden. We benen ze tot op het bot uit. Kill your darlings!" Het is zelfs zo, zegt Hoppener, dat je je hoofdboodschap (bijvoorbeeld dat je je tanden moet poetsen om te zorgen dat je geen gaatjes krijgt) uit het verhaal kunt weglaten. "We weten inmiddels wel dat er mensen verkeerd op reageren als je ze angst, voor gaatjes bijvoorbeeld, aanpraat. Bij kinderen helemaal. In dat boekje over tandenpoetsen is Johnny heel stout, maar uiteindelijk gaat hij toch net als anderen zijn tanden poetsen. Het boekje heeft inmiddels in krin-

Marnix Hoppener en Liza Leijenhorst

‘De teksten beantwoorden vast wel aan B1, maar belangrijker is dat ze inhoudelijk volledig aansluiten op de belevingswereld van kinderen. Alle gewichtigdoenerij moet eruit. We streven naar vrolijkheid’

gen van tandartsen en mondhygiënisten, bij het Ivoren Kruis ook, al heel wat positieve reacties gekregen. En die hulpverleners zullen het kind heus wel vertellen dat het door te poetsen geen gaatjes krijgt. Hopelijk ligt Johnny straks in alle wachtkamers – die ik trouwens liever ‘bijna-aan-de-beurtkamers’ zou willen noemen.”

Vrolijke humor met pies en poep

Leijenhorst: “Humor is ons voornaamste ingrediënt als we de verhaaltjes maken. Met humor kun je de angel uit dingen halen die kinderen moeilijk vinden, of hun angst verzachten; je kunt zo een pleister plakken waar het misschien pijn doet. Door grapjes te maken, ga je naast het kind staan, je bekijkt een situatie vanuit hetzelfde standpunt.”

Bij Johnny is het lachen en leren tegelijk. Leijenhorst: “Kinderen lachen veel meer dan ouderen, en daar maken we graag gebruik van. Het moet wel rechttoe-rechtaan humor zijn, slapstick, kolder, lekker overdrijven en herhalen, à la Charlie Chaplin, André van Duijn, John Cleese. Als je tegen een jong kind zegt: ‘Goh, wat ziet je kamer er toch opgeruimd uit, en morgen komen opa en oma nog wel langs!’ dan pikt het die impliciete boodschap om de rotzooi op te ruimen dus gewoon niet op. Ironie, sarcasme, cynisme – het is allemaal niet aan ze besteed. Maar ze zijn wel echte viespeuken; van poep, pies, kots, scheten, daar kunnen ze geen genoeg van krijgen. Dus onze boekjes zitten daar vol mee, alles wordt smerig en nat en stinkt. Gelukkig heb ik zelf twee kinderen, ik hoef voor mijn inspiratie niet ver te zoeken

Internationale ambitie

De drie initiatiefnemers steken hun eigen tijd en geld in Johnny in de hoop dat het project die investeringen ooit terugbetaalt. Met vijf titels op voorraad struinen ze de afzetpunten af: zorgverleners en speelgoedwinkels. In kinderboekwinkels zouden de boekjes onvindbaar tussen alle andere titels verdwijnen. Er is een aparte display voor de boekjes met Johnny als pluchen knuffel erbij, en natuurlijk de scheetkussentjes (je blaast ze op en legt ze stiekem op een stoel waar net iemand op gaat zitten – succes verzekerd). De boekjes kosten € 9,95 per stuk.

Strategisch mikt Johnny eerst op de Nederlandse markt. De internationale ambitie blijkt uit de namen van de aapjes; van twee deeltjes zijn al proefvertalingen in het Engels gemaakt. Op een beurs in Keulen voor kinderen en jongeren kreeg de stand veel belangstelling uit grote buitenlandse. Een gedeeltelijk digitale toekomst met filmpjes en apps ligt voor de hand.

en er zit ook nog wel zo’n kind in mezelf.”

Hoppener: “En zo zet Johnny dus een vlaggetje op de eerste drol die hij op het potje doet. Dat kinderen niet zindelijk zijn of dat ze niet zo snel zindelijk worden als hun ouders zouden willen, is het probleem van de ouders, niet van de kinderen.”

Gewone woorden voor gewone dingen

Leijenhorst: “De teksten beantwoorden vast wel aan B1, maar belangrijker vind ik dat ze inhoudelijk volledig aansluiten op

de belevingswereld van kinderen. Alle opsmuk en gewichtigdoenerij moet eruit. We streven naar vrolijkheid; verdriet en weemoed zullen de kinderen heus wel tegenkomen, maar wij zijn vooral van de praktische kanten van het leven, en daar worstelen ouders en kinderen al genoeg mee.”

Hoppener: “Onderwerpen zat. We hebben nu vijf boekjes af. Behalve het boekje waarin we Johnny en de andere aapjes voorstellen, zijn dat het boekje over tandenpoetsen, eentje over zindelijk zijn, eentje over eten, en eentje over een broertje of zusje krijgen. Voor dertig boekjes hebben we concrete plannen, die verhalen liggen bij wijze van spreken al bijna klaar. In principe zijn het voorleesboekjes, je ziet het ideale geval voor je van een kind op schoot bij papa of mama die voorleest terwijl ze samen naar de plaatjes kijken. Van ons hoeven ouders niet voor elk onderwerp een boekje van ons te hebben. Als ze oppikken dat ze met Johnny Joker-humor hun kinderen veel gemakkelijker opvoeden dan dat ze alles zo zwaar maken, is ons doel ook bereikt.”

Ouderlijke zorgen verminderen

Hoppener vertelt dat ze in Rotterdam een tweede pilot hebben gehouden. “Tachtig

procent allochtonen, er zaten dertig moslimmoeders bij. Heel betrokken ouders waren dat, die ons vroegen: ‘Wanneer moeten we met onze kinderen over seks praten?’ Beter te vroeg dan te laat natuurlijk, die Johnny komt er wel. Wist je dat veel mensen het niet over poepgat en plas-ser hebben? Die noemen ze de bips of de billen, en de ‘voorbips’ of de ‘voorbillen’! Ze vroegen ook: ‘Hoe gaan we ermee om als ze zeggen dat ze zich vervelen, ze vinden alles maar saai?’ Niks doen is tegenwoordig heel eng. Dat je een kind de natuur in kunt sturen en laten ronddaren, lijkt niemand meer te bedenken.” Leijenhorst: “Gras gaat niet harder groeien als je eraan trekt. Kinderen moeten de tijd krijgen om dingen zelf uit te vinden. Dat geldt voor al die lichamelijke functies, en het geldt ook voor de mensen om hun heen. Stel, een kind lijkt op Patty Parfetti. Dan ziet het vanzelf wel een keer dat als het een fout maakt of als een ander kind een fout maakt, dat de wereld dan niet ver gaat. Of dat die heethoofdige Tony Temperoni ook heel beschermend kan zijn. We leggen er de nadruk op dat iedereen op zijn of haar manier aardig is: kinderen moeten leren dat ze het met elkaar moeten rooien. Het woordje ‘respect’ vermijden we, dat is al weer véél te plechtig!” ■

‘Met humor kun je de angel uit dingen halen die kinderen moeilijk vinden, of hun angst verzachten. Door grapjes te maken, ga je naast het kind staan, je bekijkt een situatie vanuit hetzelfde standpunt’

Twee soorten tekst

De boekjes bestaan uit 12 hardkartonnen bladen die als dwarsliggers bekeken en gelezen moeten worden: boven het plaatje, onder de tekst. In totaal bevat elk boekje ongeveer 600 woorden verhaal/dialog, en onderin de pagina’s waar Johnny’s vriendjes en familieleden op een rijtje staan, staat zo af en toe een ballonnetje met nog wat commentaar en vragen in de stijl van ‘motivational interviewing’ (‘Wat denkt u zelf?’ Als iemand niks wil, houdt het voor de hulpverlener ook op). Johnny’s geestelijke ouders haalden hun mosterd daarvoor bij *Motiveren kun je leren*, het handboek voor hulpverleners van de longartsen Wanda de Kanter en Pauline Dekker. Die ballonnetjes kun je bij het voorlezen eventueel overslaan. Uit de eerste test bleek dat de tekeningetjes (schetsen van Hoppener, professioneel uitgewerkt) iets te kaal waren. De volgende boekjes laten wat meer aankleding en detail zien.